

RENE DESCARTES VE KARTEZİYEN METOT

Prof. Dr. İsmail YAKIT

1. Rene Descartes Hakkında

Asıl adı René'dir. Doğum yeri Fransa'nın (La Haye/Touraine) şehridir.

Ölüm yeri de (Stokholm "İsveç") olmuştur. Latinceleşmiş adı: Renatus Cartesius'dur. 17. Asır Yeniçağ Felsefesinin en önemli filozofudur.

Babası Bretonia'da görev yapan bir hakimdi.Joachim Descartes. Annesi Jeanne, 1597'de 5. Çocuğunu doğururken ölür. Rene'nin bu kardeşi 3 gün yaşamıştır. Dolayısıyla René 4 çocuklu bir ailenin, 4. Çocuğudur.

1 yaşında annesinden öksüz kalmıştır. Babası ona sütanne tutmuş, öyle büyütmiştir. René'nin kesik kesik öksürüğü gençlik çağına kadar devam etmiştir.kendisi bunu "Annemden bana 20 yaşına kadar geçmeyen ve beni gören her doktora fazla uzun yaşamayacağımı düşündüren kuru bir öksürük ve solgun bir ten miras kalmıştır" şeklinde ifade etmiştir.

8 yaşına kadar babası fazla üzerine gitmemiş, o babasına babasına sürekli "Bu neden böyle?" diye her şeyin nedenini sorarmış. Babası ona bu yüzden "Küçük Filozof" lakabını takmıştır.

8 yaşında babası onu Cizvitçilerin Okulu La Flèche kolejine verir. Hastalıklı René, yatarak okumayı seven biridir. Yatağında ders çalışır.

Bilim ve felsefeye düşkündür. Eline geçen her şeyi okur "Dersler bana yetmiyor. Elime geçeni büyük bir iştahla okuyorum" der. En sevdiği ders, matematiktir."Kâinatın kuruluşunda Tanrı kullanmış" diye düşünür.

17 yaşında kolejden mezun olur, Paris'e gelir. İlk eğlenceli bir hayat tarzını benimser. O da önceleri Pascal gibi oyunlarda ustalaşır. Fakat bu dönem uzun sürmez. Birden ortalıktan kaybolur. Hukuk tahsili için

Poitiers Üniversitesine gider. Mezuniyetten sonra bir yıl gönüllü olarak Hollanda'ya savaşa gider. Paralı askerliği seçer. Subay olarak çalışır." Sonradan kaybolup gidecek bir

yürek kabartısı” der. Askerliği; çeşitli ülkeleri görmek, törelerini incelemek, rahat ve güven içinde dolaşıp, seyahat etmek, alimlerle sohbet etmek vs için bir fırsat olarak görür.

Breda’da bulunduğu bir sırada afiş önünde bir kalabalık görür. Ödüllü bir geometri problemini süresinden önce çözmesi onu ünlü Matematikçi o zamanlar Dordrecht Koleji’nin Müdürü Isaac Beekman’la tanışmasına vesile olmuştur. Dostluk kurulur ve “Müziğin Özü”(Abrégé de Musique) kitabını ona ithaf eder.

2 yıl sonra Almanya’ya geçer. Bavyera Dükalığının 30 yıl savaşlarının başında onlara yardım eder.”İnsanlık komedyasında bir aktör olmaktan ziyade bir seyirci olarak o ülkeden bu ülkeye dolanıp durdum” der. 1619’da, Neubeurg’da bir kış günü mahsur kalmıştır ve vakit geçirecek bir şey yoktur.

Kuzinenin başında cebiri geometriye uygulayarak, evrensel matematik adını verdiği bir metotla “Analitik geometriyi” bulmuştur. Analitik Geometri, Descartes ile başlar. 3 gece üst üste bir rüya görür ve bunun Tanrı’dan olduğunu düşünür. Bütün bunları “Discours de la Methode” adlı eserinde anlatır.

Ölümünden sonra arkadaşı Chanut tarafından mezar taşına bu olay yazılır “Kışın bir inzivada kâinatın gizemlerini tabiatın kanunlarıyla kıyaslayarak her ikisinin sırlarını açabilecek tek bir anahtar olduğunu düşünmeye cesaret etti”

Onun düşüncesi; Cebir + Geometri + Mekanik tek bir bilime, düzenin ve orantının bilimine

indirgenmesiyle bir arada analiz ve sentez yöntemidir. Prag, Kuzey Avrupa, İtalya, Önce Venedik sonra Roma’ya gider. İtalya’dan Fransa’ya geçer. Cenis Dağı’nın yüksekliğini ölçmek için gözlemlerde bulunur. Çığ düşmesinin sebeplerini araştırır. Kardinal Bérulle ile tanışır ve onunla sohbetler eder. Matematik ve geometriden sonra felsefeye yönelir. Evrensel Bilim’i bir ağaç gibi tasavvur eder..

Ağacın: Kökü (Metafizik), Gövdesi (Fizik), Dalları Mekanik, Ahlak, Tıptır. İnsanlar da bunun meyvelerini toplar. 1628’de Hollanda’ya döner. Sık sık ev değiştirir. İnsanların ve komşularının rahatsız edişinden kaçır.

“Le Monde on Traité de la Lumière” (Dünya ve Işık Üzerine İnceleme” adlı eserini yazar. Fakat yayınlamayamaz. Çünkü Galileo, “Dünya Dönüyor” dediği için, idama mahkûm edilmesi üzerine, Descartes (1633)’te kitabının baskısını yapar.

Descartes, Malebranche’a benzemez. Çünkü Malebranche ideal dünyada kendini kaybetmiş bir metafizikçidir. Hâlbuki Descartes, tabiata bakarken, onu incelerken kafasının arka planındaki düşünce daima idealist bir karakter taşır.

İsveç Kralı ve Kraliçesi, Felsefe dersi almak istiyordu. Felsefeye çok meraklıydılar. 1649 yılında İsveç Kraliçesi Christina’nın davetini alır. Descartes kabul eder. Fakat, Descartes’in çalışma düzeni bozulur. Sabah güneş doğduktan sonra yatıyordu. Hâlbuki

felsefe dersi sabahın erken saatinde oluyordu. Onun için akşamdan yatması gerekiyordu ve ciğerleri de çok sağlıklı değildi. İsveç'in soğuşuna dayanamadı ve öldü.

Protestan olan İsveçliler, Katolik Descartes'i vaftiz edilmeyen çocukların mezarlığına gömdüler.. Mezarı uzun süre Stocholm'de kaldı. Sonradan Paris Saint Germain des Près Manastırı'na kemikleri nakledildi.

2.Kitapları

(1618)'de: Müziğin Özü

(1628)'de: Aklın Yönetimi İçin Kurallar

(1633)'de: Dünya ve İnsan

(1637)'de: Metot Üzerine Konuşmalar

(1637)'de: Geometri

(1641)'de: İlk Felsefe Üzerine Düşünceler

(1644)'de: Felsefenin İlkeleri

(1647)'de: İnsan Vücudunun Tanımı

(1649)'da: Ruhun Tutkuları

(1657)'de: Mektuplar (Ölümünden sonra): Bu mektuplardan, onun hayat hikâyesini çıkartabiliriz.

3. Rene Descartes Felsefesi

Felsefesinde, 2 temel nokta vardır:

- 1- Metodik Şüphe Üzerinde Görüşü
- 2- Cevher Problemi Üzerinde Görüşleri

Bir problemi çözmek için, en ince ayrıntısına kadar analiz etmek gerekir. Öyle bir yere varacaksın ki, o artık apaçık olarak izah edilsin. Apaçık olmazsa, analize devam edeceksin.

“Her şeyden şüphe etsem, şüphe etmekte oluşumdan şüphe edemem” der. Şüphe etmek oluşum kesinse, düşünmem de kesindir. Düşünüyorum ki, şüphe ediyorum. Düşünüyorsam, düşünceyi düşünen vardır. O düşünceyi düşünen bensem, düşünüyorum o halde varım. Şüpheyeye hiç gerek kalmaz, evrende her şey de kesin vardır.” (COGİTO ERGO SUM).

İkinci Önemli düşünce tarihindeki görüşü, cevher hakkında ileri sürdüğü görüşlerdir:

1. Sonsuz Cevher (=Tanrı): Var olması için, bir başka varlığa muhtaç değildir.

2. Sonlu Cevher:

a) Yer Kaplamayan Sonlu Cevher: Ruh (=Düşünen Cevher=Res cogitans)

b) Yer Kaplayan Sonlu Cevher: Madde (=Res extensa), fizik, yayılımı olan varlık

4. Metodolojisi

“Metot Üzerine Konuşma” veya, “Aklını iyi kullanmak ve bilimlerde doğruyu bulmak için, metot üzerine konuşma” adlı kitabında, onun metodunu buluyoruz.

(Sağduyuya) çok önem verir. Ona göre sağduyu (ortak akıl), doğruyu yanlıştan ayırt etme gücüdür.

Kısaca, akıl karşılığıdır. Sağduyu, dünyada en iyi dağıtılmış şeydir. Ona göre sağduyu veya akıl, iyi hüküm vermek ve doğruyu yanlıştan ayırt etme gücüdür. Bütün insanlarda, yaratılışlar eşittir.

Akıl veya sağduyu bizi, insan kılan ve hayvanlardan ayıran, biricik melekemizdir.

İyi düşünceli olmak yetmez. Asıl olan, düşünceyi iyi kullanmaktır. Büyük ruhlar (Büyük İnsanlar), yüksek iyilik kadar büyük kötülükler de işleyebilir.

Descartes, F. Bacon’la beraber aynı örneği verir: “Doğru yolda yavaş dahi gidilse, koşarak yanlış yoldan gidenlerden daha çok yol alır” der.

Bizler, kesin ve şüphesiz bilgilerden çok, gelenek ve göreneklere inanıyoruz. Hâlbuki oyların çokluğu, hakikat için yeterli bir kanıt teşkil etmez. “Sokrates’i hatırlatır.” (Oylar sayılmamalı, tartılmalıdır.)

Gerçeği bulmak için, izlenmesi gereken kurallar olan (Karteziyen Metot)’u kullanır:

1. APAÇIKLIK KURALI: Doğruluğunu apaçık bilmediğim hiçbir şeyi doğru olarak kabul etmem mümkün değildir. Yani apaçıklık yoksa, doğru olarak kabul edilmez. Bir şey kesin ve açık olmak zorundadır. Acele karar verilmemeli. Peşin yargılardan kaçınılmalıdır. Ancak verdiğim hükümlerde kendilerinden şüphe edilmeyecek derecede açık ve seçik kavradığım şeyleri bulundurmalıyım.. Ona göre apaçıklık: Doğruluğu, zihne doğrudan doğruya görünen, başka bir ihtimalinin olmadığı, başka bir alternatifinin olmadığı kesinliktir. Yani bir konuda yanlışlık ihtimalinin sıfır olmasıdır.

2. BÖLME (ANALİZ) KURALI: İncelenecek problemlerden her birini iyi çözümleyebilmek için, mümkün olduğu kadar bölümlere ayırmaktır (Bölme). Bir konu ne kadar tanımlanırsa, o kadar anlaşılır olur. Bir konu ne kadar detaylandırılırsa o kadar çok tanıma şansımız vardır.

3. BASİTLEŞTİRME VEYA SIRALAMA KURALI: En basit ve bilinmesi kolay şeylerden başlayarak tıpkı basamak basamak bir merdiven çıkar gibi, en bileşiklerin bilgisine

kadar yükselmek hatta doğası bakımından farklı olsalar da onları bir sıraya alıp, düşünceleri sıralayıp yürütmektir.

4. SAYMA (KONTROL) KURALI: Bir şeyi unutup unutmadığımdan emin olmak için, sayışlar ve tekrarlar yapmak gerekir. Bu husus sürekli, kesiksiz ve yeterli ve muntazam olmalıdır. Bu bir nevi sağlama yapmaktır. Sıralanan doğruların, sağlanması yapılır. Böylelikle hakikatin çözümü, mümkün olur.

5. Karteziyen metot'un Önündeki Engeller

Peşin hükme saplanmaktan doğan yanlışlar Karteziyen metot'un önündeki en büyük engeldir. Bunlar da Descartes'a göre şöyle sıralanabilir:

1. Çocukluğumuzdan beri edindiğimiz peşin hükümler bizim bir şey konusunda doğru bir hükme varmamızı engeller.
2. İnsanoğlu peşin hükümleri bir türlü unutamaz. Bu da büyük bir engeldir.
3. Zihnimizin hüküm verdiği şeyler üzerinde dikkat ettiği zaman yorulması.
4. Fikirlerimizi, onları tam ifade etmeyen kelimelere bağlamamızdır. Yani kelimelerin yetersizliğidir. Bu da Hakikati anlamada sıkıntı verir.

Descartes, örnek ilim olarak matematiği düşürür. Descartes sezgiyle bildiğimiz ilk ilkelere uzak neticelere varmak ancak dedüksiyon (Tümdengelim)'le mümkündür.

Doğru bilgiyi bize kavratan, bilgi idealini en iyi gerçekleştiren, aritmetiktir. Onu geometriye aktararak onu da aritmetik gibi açık ve seçik, sağlam ve doğru yapmak gerekir. Çünkü açık ve seçik bilmek, doğru olarak bilmek demektir. Yanılma, bilginin objesini bulanık ve karışık olarak kavramaktan ileri gelir. Eğer felsefe doğru bilgilerin bağlantısı olacaksa, analitik geometrinin, matematik yöntemi kullanılmalıdır.

Descartes iyi bir rasyonalisttir. Akla çok yer verir ve onun üç özelliğini her zaman vurgular:

1. Doğuştan eşittir. İnsanı hayvandan ayırır.
2. İyiyeye de kötüye de kullanılabilir İyiyeye kullanmak gerekir.
3. İnsanlar fizik yapılarından şikayet etse de, akıllarından şikayet etmezler. Herkes kendi aklını beğenir.

6. Özdeyişleri

- Tanrı'nın bilgisinin mükemmel olması ve onun aldatmaz olması, onun aldanmaz ve aldatmaz

olması inancı, vahyin temelini oluşturur.

- Aldatmaz olduğu için Tanrı'nın bildirdiği doğrudur.
- Akıllı olmak bir şey değil, mühim olan o akıı yerinde kullanmaktır.
- Unutma, sana ışıık tutanlara sırtını dönersen, göreceğin tek şey kendi karanlığındır.
- İyİ kitaplar okumak, geçmiş yüzyılların en iyi insanlarıyla sohbet etmek gibidir.
- Descartes, zeki hanımlara ders vermekten hoşlanırdı. Zira kadınları daha az peşin hükümlü,

daha doğal bir kavrayışa sahip, daha açık ve samimi bulurdu. Bu da ona öğretme şevki veren

özelliklerdi. İnsanın haline hitap eden konularda kadınları daha hassas bulurdu. Özellikle

psikoloji ve ahlak konularına düşkün olduklarını görürdü.